

Hội Gióng ở đền Phù Đổng và đền Sóc - Di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại

Ngày 16 tháng 11 năm 2010, tại thành phố Nairobi, thủ đô của Kenya, Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa của Liên hợp quốc (UNESCO) đã công nhận lễ hội Gióng ở đền Phù Đổng (Gia Lâm) và đền Sóc (huyện Sóc Sơn) là di sản văn hóa phi vật thể đại diện của nhân loại.

Hội Gióng ở đền Phù Đổng và đền Sóc gắn với truyền thuyết về một cậu bé được mẹ sinh ra một cách kỳ lạ ở làng Phù Đổng. Khôi ngô, tuấn tú, nhưng lên 3 tuổi vẫn chưa biết nói, biết cười, suốt ngày cậu chỉ nằm trong thúng treo trên gióng tre, vì thế được đặt tên là Gióng. Vậy mà khi nghe thấy lời kêu gọi của nhà vua tìm người tài giỏi đánh giặc ngoại xâm, Gióng bỗng lớn nhanh như thổi, rồi xung phong ra trận cứu nước, cứu dân. Sau khi dẹp tan quân giặc, ngài về núi Sóc rồi cưỡi ngựa bay lên trời.

Từ đó, ngài Gióng hóa thành một vị Thánh bắt từ bảo hộ mùa màng, hòa bình cho đất nước, thịnh vượng cho muôn dân. Để tưởng nhớ công ơn của ngài, người dân lập đền thờ phụng và mở hội hằng năm với tên gọi là Hội Gióng ở đền Phù Đổng và đền Sóc. Đó là một trong những lễ hội lớn ở vùng châu thổ Bắc Bộ, tổ chức theo một nghi thức được quy định chặt chẽ, chuN bị hết sức công phu, với sự tham gia của đông đảo dân làng quanh khu vực hai đền.

Hội Gióng ở đền Sóc (xã Phù Linh, huyện Sóc Sơn, Hà Nội) được tổ chức từ ngày 6 đến ngày 8 tháng Giêng âm lịch hàng năm. Theo truyền thuyết, sau khi đánh thắng giặc Ân, Phù Linh là nơi dừng chân cuối cùng của Thánh Gióng trước khi bay về trời. Để tưởng nhớ công lao của Đức Thánh, tại đây, nhân dân đã xây dựng Khu di tích đền Sóc bao gồm 6 công trình: đền Hạ (hay còn gọi là đền Trinh), chùa Đại Bi, đền Mẫu, đền Thượng (hay còn gọi là

Ảnh: Tư liệu

Sóc), tượng đài Thánh Gióng và nhà bia. Trong đó, đền Thượng là nơi thờ Thánh Gióng và tổ chức lễ hội với đầy đủ các nghi lễ truyền thống như: lễ Mộc Dục (lễ tắm gội), lễ rước, lễ dâng hương, lễ hóa voi và ngựa...

Đề chuN bị cho ngày hội chính, vào đêm mùng 5, lễ Mộc Dục được tiến hành để mời Đức Thánh về dự hội. Đến ngày mùng 6 khai hội, nhân dân 8 thôn làng thuộc 6 xã nằm quanh Khu di tích đền Sóc là Tân Minh, Tiên Dược, Phù Linh, Đức Hòa, Xuân Giang và Bắc Phú dâng các lễ vật đã được chuN bị chu đáo lên Đức Thánh. Trong đó, nghi lễ dâng hoa tre lên đền Thượng của thôn Vệ Linh (xã Phù Linh) được tổ chức đầu tiên. Hoa tre được làm bằng những thanh tre dài khoảng 50cm, đường kính khoảng 1cm, đầu tre tuốt bong và nhuộm màu tượng trưng cho roi ngựa của Thánh Gióng. Hoa tre sau khi dâng lên đền Thượng sẽ được rước xuống đền Hạ rồi phát cho người dự hội để lấy may.

Sang ngày mùng 7 chính hội (ngày thánh hóa theo truyền thuyết), tổ chức diễn tả lại cảnh Thánh Gióng chém 3 tướng giặc Ân cuối cùng ở chân núi Vệ Linh trước khi bay về trời được. Đến chiều ngày

mùng 8, lễ hóa mô hình voi và ngựa giấy với kích thước lớn được tiến hành để kết thúc lễ hội bởi voi chiến và ngựa sắt là hai linh vật gắn liền với quá trình Thánh Gióng đánh giặc Ân, bảo vệ non sông bờ cõi. Tất cả du khách tham gia lễ hội đều mong được chung tay khiêng voi và ngựa ra bờ sông để hóa, bởi theo tín ngưỡng, bất cứ ai được chạm tay vào đồ tể Đức Thánh đều sẽ gặp may mắn trong cuộc sống. Trong lễ hội có nhiều trò chơi dân gian được tổ chức như chọi gà, cờ tướng, hát ca trù, hát chèo...

Hội Gióng ở đền Phù Đồng (xã Phù Đồng, huyện Gia Lâm, Hà Nội) được tổ chức từ ngày 6-12 tháng 4 âm lịch hàng năm. Theo truyền thuyết, Phù Đồng chính là nơi sinh ra người anh hùng Thánh Gióng.

Hội Gióng ở đền Phù Đồng được ví như một kịch trường dân gian rộng lớn với hàng trăm vai diễn tiến hành theo một kịch bản đã được chuẩn hóa. Trong đó, mỗi vai diễn đều chứa đựng những ý tưởng rất sâu sắc như: "ông Hiệu" là các tướng lĩnh của Thánh Gióng; "Phù Giá" là đội quân chính quy của Thánh Gióng; các "Cô Tướng" tượng trưng cho 28 đạo quân xâm lược của nhà Ân; "Ông Hồ" là đội quân tổng hợp; "Làng áo đỏ" là đội quân tinh sát nhỏ tuổi; "Làng áo đen" là đội dân binh... Bên cạnh đó, lễ hội còn có các màn rước như: "Rước khám đường" là đi trình sát giặc; "Rước nước" là để tôi luyện khi giới trước khi xuất quân; "Rước Đồng Đàm" là đàm phán, kêu gọi hòa bình; "Rước trận Soi Bìa" là mô phỏng cách điệu những trận đánh ác liệt... Hội Gióng ở đền Phù Đồng có nhiều màn hát chèo để mừng thắng trận.

Như vậy, Hội Gióng là một lễ hội văn hóa cổ truyền mô phỏng một cách sinh động và khoa học diễn biến các trận đấu của Thánh Gióng và nhân dân Văn Lang với giặc Ân. Thông qua đó có thể nâng cao nhận thức cho cộng đồng về các hình thức chiến tranh bộ lạc thời cổ xưa và liên tưởng tới bản chất tất thắng của cuộc chiến tranh nhân dân, toàn dân, toàn diện trong sự nghiệp giải phóng và bảo vệ Tổ quốc.

Giá trị nổi bật toàn cầu của Hội Gióng thể hiện ở

chỗ, nó chính là một hiện tượng văn hóa được bảo tồn, lưu truyền khá liên tục và toàn vẹn qua nhiều thế hệ. Lễ hội còn có vai trò liên kết cộng đồng và chứa đựng nhiều ý tưởng sáng tạo, thể hiện khát vọng về một đất nước được thái bình, nhân dân có cuộc sống ấm no, hạnh phúc.

Theo các nhà nghiên cứu văn hóa dân gian, hội Gióng ở Sóc Sơn (nơi Thánh Gióng bay về trời) và hội Gióng ở xã Phù Đồng (nơi sinh ra Thánh Gióng) có ý nghĩa và hoàn chỉnh, từ ý tứ truyền thuyết đến nghệ thuật diễn xướng. Những nghi thức được quan tâm, chứa đựng trong nó sự huyền bí và sức sống của một huyền thoại gắn liền với lòng tự chủ dân tộc của người Việt Nam.

Ngọc Ánh (Tổng hợp tài liệu)

HỢP THƯ CỘNG TÁC VIÊN

Tháng 4, Tạp chí Lý luận chính trị và Truyền thông đã nhận được tin, bài của các chuyên gia, cộng tác viên về lĩnh vực lý luận chính trị, báo chí truyền thông, các ngành khoa học xã hội và nhân văn: Nguyễn Hữu Đồng, Ngô Hà Trường Sơn, Nguyễn Minh Trí - Vũ Văn Thành, Đỗ Văn Thiện, Nguyễn Anh Hùng, Lê Trung Kiên, Phạm Hùng, Nguyễn Anh Hùng, Lưu Ngọc Tố Tâm, Trần Quang Hiến, Lê Minh Sơn, Nguyễn Đức Dũng, Nguyễn Thanh Tuấn, Nguyễn Ngọc Cường, Nguyễn Thị Ngọc Hoa, Nguyễn Xuân Trung, Lưu Đức Toàn, Trần Thanh Giang, Đinh Hồng Anh, Đặng Thái Bình, Cao Thị Hạnh, Nguyễn Thị Minh Hiền, Lê Thị Chiên, Trần Hồng Đức, Đoàn Thị Chín, Trần Văn Hải, Nguyễn Văn Trường, Nguyễn Hồng Điệp, Phạm Ngọc Hòa, Nguyễn Văn Chuộng...

Tạp chí xin trân trọng cảm ơn và mong tiếp tục nhận được bài của quý vị cho số tháng 5.2017 với chủ đề kỷ niệm 126 năm ngày sinh Bác Hồ. Để thuận tiện trong việc sử dụng bài của Tòa soạn, Ban Biên tập Tạp chí đề nghị các tác giả tuân thủ chặt chẽ thể lệ đăng bài của Tạp chí.

BAN BIÊN TẬP